

.....

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

.....

УДК 341.231.145

К. В. Громовенко

кандидат юридичних наук, ректор
Міжнародного гуманітарного університету

Д. Г. Манько

доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри державно-правових дисциплін
Міжнародного гуманітарного університету

ПРАВОВИЙ ФЕНОМЕН МІЖУНІВЕРСИТЕТСЬКИХ УГОД У СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

У статті на прикладі Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Львівського національного університету імені Івана Франка та Міжнародного гуманітарного університету висвітлене специфіку міжуніверситетських угод, укладених з вищими навчальними закладами іноземних держав. Визначене, що міжнародні угоди закладів вищої школи, або міжуніверситетські угоди безумовно мають потужну значущість для реалізації та розвитку міжнародних стандартів вищої освіти.

Ключові слова: академічна співпраця, академічні обміни, визнання кваліфікацій, міжуніверситетські договори, спільні програми.

Визначення характерних рис міжнародних стандартів вищої освіти, реалізації права на таку освіту у сучасних умовах має надзвичайну важливість. Вагомою складовою такого наукового аналізу слід вважати специфіку міжуніверситетських угод у сфері вищої освіти, які укладаються між собою вищими навчальними закладами різних країн. Регіональні та двосторонні міждержавні угоди у сфері вищої освіти визнають право вищих навчальних закладів, які перебувають під їх юрисдикцією, на укладання угод з іноземними університетами, але стандарти змісту таких угод чи процедури їх укладання не визначають.

Таким чином актуальність проблематики міжуніверситетських угод зумовлює потребу їх аналізу в рамках цієї статті, метою якої слід встановити визначення феномену міжуніверситетських угод в рамках сучасних міжнародних стандартів вищої освіти. Для реалізації такої мети

слід вирішити наступне завдання: аналіз практики укладання міжуніверситетських угод на прикладі найбільш потужних навчальних закладів України, визначення особливості участі в таких угодах вітчизняних приватних університетів, аналіз загальних та специфічних рис цих угод та специфіки їх укладання. Варто вказати що питання участі вищих навчальних закладах у міжнародних механізмах співпраці досліджувала низка авторів, таких як Б.В. Бабін, О.О. Гріненко, Т.В. Комарова, Т.Р. Короткий, але тематика статусу міжуніверситетських угод спеціально вітчизняними науковцями не досліджувалася.

Важливим прикладом укладання міжуніверситетських угод можна вважати діяльність найбільш потужних вищих навчальних закладів України, таких як Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (далі – КНУ). Зокрема, згідно офіційно оприлюднених відомостей КНУ у 1989-2017 роках цим закладом біло підписано 268 міжуніверситет-

ських угод з 58 країнами світу. Зокрема міжуніверситетські угоди було укладене КНУ з 119 вищими навчальними закладами 21 країни ЄС (це 23 університети Польщі, 21 університет Франції, 17 університетів Німеччини, 13 університетів Італії, 7 університетів Литви, 6 університетів Чехії, по 4 університети Болгарії, Греції, Іспанії, 3 навчальних заклади Словаччини, по два університети Латвії, Португалії, Румунії та Фінляндії, а також окремі заклади Австрії, Бельгії, Кіпру, Нідерландів, Словенії та Хорватії), та з 13 університетами інших європейських країн (по 4 вищих школи Великобританії та Норвегії, а також заклади Македонії, Сербії, Чорногорії та Швейцарії) [9].

Також КНУ уклав міжуніверситетські угоди з 58 навчальними закладами усіх пострадянських країн, зокрема з 22 університетами Росії, з 7 університетами відповідно Азербайджану та Казахстану, з п'ятьма вищими школами Узбекистану, чотирма університетами Білорусі тощо. У цьому вимірі варто вказати, що значне збільшення кількості університетських угод КНУ з російськими вузами відбулося у 2010-2013 роках, а частка сторін міжуніверситетських угод, укладених КНУ з іншими пострадянськими країнами, має специфічну ідеологію власної діяльності. Зокрема це стосується Євразійського національного університету імені Л.М. Гумільова (Казахстан, угоди 2010 р. та 2013 р.), Киргизько-Російського Слов'янського університету ім. Б.М. Ельцина у м. Бішкеку (угода 2012 р.), Придністровського державного університету ім. Т.Г. Шевченка у м. Тирасполі, Молдова (безстрокова угода 2009 р.) тощо [9].

Крім того варто вказати на укладання КНУ міжуніверситетських угод з 57 навчальними закладами 14 країн Азії, з яких більшість підписано з університетами Китайської Народної Республіки (12 закладів) та Республіки Китай (Тайвань, п'ять університетів), а також Туреччини (дев'ять університетів), Японії (дев'ять університетів) та Республіки Корея (сім університетів). Окремі міжуніверситетські угоди були підписані КНУ із навчальними закладами В'єтнаму, Ізраїлю, Індії, Індонезії, Ірану, Кувейту, Малайзії, Об'єднаних Арабських Еміратів та Сінга-

пуру. Також КНУ уклав 8 міжуніверситетських угод із п'ятьма державами Африки (Алжир, Єгипет, Кенія, Туніс та Марокко), з трьома університетами США, двома вищими школами Мексики та одним університетом Канади [9].

Отже, варто констатувати, що на рівні міжуніверситетських угод рівень співпраці закладів вищої школи із установами розвинутих країн та частота укладання угод є більш збалансованими, ніж це впливає з міжурядових та міжвідомчих угод МОНУ з аспектів вищої освіти. Значна частина розглянутих вище міжуніверситетських угод КНУ стосується співпраці окремих кафедр або лабораторій навчальних закладів. Такі договори про співпрацю укладаються або безстроково або на термін від двох до п'яти років, як правило – з можливістю автоматичного подовження дії угоди або із перспективою її переукладання.

Зміст таких угод часто є подібним нормам міжвідомчих договорів у сфері вищої освіти; водночас відмінністю міжуніверситетських договорів стають питання «подвійних дипломів», які певною мірою виходять за межі класичних форм академічних обмінів. Так, за угодами КНУ з Університетом Миколаса Ромеріса (м. Вільнюс) від 05 червня 2013 р. та від 16 травня 2016 р., що наразі мають безстроковий характер, сторони сформувавши механізми отримання подвійного диплому на юридичному факультеті та подвійної магістратури за спеціальностями «Фінансові ринки» та «Міжнародні фінанси та інвестиції» [9].

Також, за угодами КНУ з італійським Університетом Мачерата від 5 червня 2012 р., 2 лютого 2006 р. та 29 травня 2013 р., оновлених у 2019 р. передбачалося отримання студентами подвійного документу про освіту зі спеціалізації «Проектування та управління туристичними системами», а також – подвійного диплому за напрямками «Бізнес-адміністрування» та «Міжнародні економічні та торговельні зв'язки», за напрямками «Бізнес-адміністрування і консультування» та «Глобальні політичні та міжнародні відносини». Цікаво, що до зазначених оновлених міжуніверситетських угод у якості додатків додава-

лися навчальні плани відповідних магістерських програм та таблиця взаємного узгодження предметів та оцінювань [5].

Також варто вказати на залучення українських дипломатичних місій у процесі реалізації окремих міжуніверситетських програм КНУ. Прикладом в рамках реалізації угоди між Університетом Касабланки Мохаммедія ім. Хасана II та Інститутом міжнародних відносин КНУ перспективи взаємодії між двома закладами, зокрема, продовження обмінів студентами та викладачами обговорювалися на окремій зустрічі Посла України в Королівстві Марокко із професором Університету Касабланка, як з координатором виконання цієї угоди про співробітництво. За підсумками обговорення марокканська сторона запросила студентів з України взяти участь у Міжнародній міжуніверситетській зустрічі «Соціальний розвиток і зміцнення миру», яка відбулася у липні 2015 р. в університеті м. Кенітра, інформація про відповідну взаємодію була розміщена на сайті Посольства України в Королівстві Марокко [1].

Також варто розглянути динаміку міжуніверситетських угод та практику їх реалізації на прикладі Львівського національного університету ім. Івана Франка (далі – ЛНУ). Наприклад до 2017 р. включно ЛНУ було укладено 147 угод із вищими навчальними закладами та установами із 38 країн світу, а за 2016-2017 роки ЛНУ уклав підписав 15 угод про співпрацю та дві угоди про подвійне дипломування, ще дві раніше схвалені угоди було пролонговано. З цих міжуніверситетських договорів вісім було підписано із вищими навчальними закладами Польщі, а решту – з університетами Болгарії, Угорщини, Румунії, Швеції, Китаю, Японії та Буркіна-Фасо [4].

Водночас у 2016-2017 роки, як це впливає з відповідного звіту ректора ЛНУ, «Університет відвідали 272 закордонні гості з 17 країн світу», але з них лише «36 осіб – за прямими договорами». Втім саме за такими договорами в ЛНУ працювали у вказаний період чотири іноземці з Словенії, Німеччини, Австрії, Іспанії та шість викладачів з Великобританії, Китаю, Естонії, Італії, Туреччини, Швеції, які читали лекції з дисциплін філо-

логії студентам факультетів міжнародних відносин, іноземних мов, філологічного факультету. Також із загального числа 796 викладачів, працівників, аспірантів та студентів ЛНУ, що вибували за вказані два роки у закордонні відрядження до 39 країн світу, лише 174 особи вибували саме за міжуніверситетськими «прямими договорами», та лише 16 відряджень відбулося у передбачених такими угодами рамках академічної мобільності викладачів та працівників [4].

Також із зазначеного звіту випливає, що ЛНУ в рамках укладених угод реалізовував на практиці насамперед проекти спільно з вищими навчальними закладами Австрії, зокрема 18 проектів на загальну суму 22,5 тисячі євро. Серед іншого це стосувалося проведення лекції «Україна між Європою і Росією у історично-політичному і міжкультурному аспектах» у Віденському університеті, лекції «Економіка і ефективне управління» професора Віденського економічного університету на економічному факультеті ЛНУ та майстер-класу «Публіцистика» професора Вищої віденської фахової школи Торгової палати Австрії. Згідно укладених угод в рамках цих заходів сторона, що спрямовує лектора, оплачувала фінансування дорожніх витрат та витрат на проживання, а також літератури для приймаючих кафедр. Також у рамках відповідних міжуніверситетських угод ЛНУ з Віденським університетом у Львові щорічно діє Українсько-австрійська літня школа [4].

Практику укладання міжуніверситетських угод можна ефективно дослідити на прикладі приватного вищого навчального закладу України, такого як Міжнародний гуманітарний університет (далі – МГУ). Адже за таких умов приватного університету виключається можливість визначення таких договорів як міжвідомчих, посилюється автономність воль сторін цих домовленостей у сфері вищої освіти. Виявлені двосторонні угоди МГУ з приватними та державними вищими навчальними закладами Болгарії, Іспанії, Китаю, Польщі та Сербії відрізняються варіативністю оформлення, але мають загальні риси змісту. Ці договори уклалися сторонами у 2015-2019 роках або англійською

мовою, або були двомовними (англо-китайські, англо-російські, англо-українські, україно-польські тощо). Як правило вони підписувалися керівниками навчальних закладів або їх структурних підрозділів, що виступали сторонами цих угод.

Наприклад, Угода про співробітництво між МГУ та Вищою школою комунікації, політології та міжнародних відносин (Варшава) 2015 р. [7] концентрувала увагу на програмах навчання з використанням дистанційних освітніх технологій. Такі інформаційні технології передбачали опосередковану чи частково опосередковану студента та викладача згідно навчальної програми та учбового плану. Ця угода регламентувала низку специфічних питань в рамках організації її сторонами академічних обмінів та навчання за формулою «подвійного диплому».

Зокрема польський навчальний заклад зобов'язувався залучати за власні кошти співробітників МГУ для відбору українських студентів за цією угодою, надавати студентам МГУ довідки для їх банківського обслуговування у Польщі, а також здійснювати нотаріальне посвідчення та підтвердження у посольстві України в Польщі документів абітурієнтів про середню освіту, медичний стан тощо. Також польська сторона угоди зобов'язувалася «проводити агітацію про високий рівень освіти» в МГУ «за доступними цінами», готувати та публікувати інформаційно-рекламні статті про Одесу та МГУ «в крупних газетах, що мають загальнонаціональний тираж». Цікавою особливістю цього договору стало те, що сторони резервували за собою визначати частину інформації, яку передають іншій стороні, як конфіденційну [7].

Угода про співробітництво між Інститутом права, економіки та міжнародних відносин МГУ та Інститутом європейістики факультету політичних наук і міжнародних відносин Варшавського університету від 14 лютого 2018 р. також концентрувала увагу на програмах дистанційних освітніх технологій. В рамках врегульованих угодою академічних обмінів серед іншого передбачалося надання студентам гуртожитків на оплатних засадах та надання університетами студентам, через уповно-

важені органи влади, візової підтримки. Характерно, що ця угода була схвалена між структурними підрозділами обох університетів та передбачала прагнення сторін до схвалення повноцінної угоди між навчальними закладами [6].

Договір між Варшавським університетом менеджменту та МГУ про спільну підготовку бакалаврів, магістрів та про реалізацію програми «подвійний диплом» від 30 листопада 2018 р. [3] був укладеним на п'ять років. Договір містив права та обов'язки сторін, встановлював права й обов'язки студентів та визначав механізм реалізації програм навчання.

Зокрема на МГУ було покладене обов'язки організувати рекламну компанію для навчання за програмою «подвійного диплому», організувати збір документів абітурієнтів та їх передачу до Варшавського університету, узгоджувати з цим закладом кількість студентів та надавати списки кандидатів, інформувати партнерський вуз про методичку оцінювання студентів та забезпечувати навчальний процес для осіб, які отримують освіту за механізмом «подвійного диплому». Варшавський університет зобов'язувався укласти з запропонованим МГУ студентом контракт на навчання, зразок якого додавався до цього міжуніверситетського договору, інформувати МГУ про процес навчання цього студента.

У свою чергу студент за програмою «подвійного диплому» отримував з другого курсу навчання статус студента обох університетів, та мав оплатити відповідні кошти за контрактом, крім того норми міжуніверситетського договору упорядковували питання захисту його кваліфікаційної роботи. Також договір визначав мови навчання та порядок відрядження студентів з програми «подвійного диплому» за неуспішність. Цікаво, що цей договір передбачав координацію свого виконання через Центр європейської освіти та наукових досліджень МГУ, та вказував, що за умов дострокового розірвання особи, які беруть участь у програмі «подвійний диплом», мають отримати можливість завершити власне навчання [3].

Договір про співробітництво між МГУ та Суспільною академією наук в місті

Лодзь від 8 листопада 2016 р. [2] передбачав надання студентам МГУ можливості паралельного навчання у польському освітньому закладі, відповідно на програмах бакалаврату та магістратури. Для узгодження відповідних навчальних програм, які мають забезпечити таке паралельне навчання, обидва університети домовилися запровадити спільну науково-методичну раду. Також сторони угоди домовилися про спільні заходи з розвитку дистанційної освіти. Цікаво, що зарахування польським університетом на українську програму студентів МГУ мало здійснюватися саме за рекомендацією цього закладу; водночас Суспільна академія наук констатувала в угоді свій обов'язок надати таким студентам дисципліни, навчання яких у Польщі є обов'язковим, але, як й інші курси – на українській мові. Також польський університет зобов'язався допустити студентів до європейських інформаційно-навчальних програм на базі платформи Moodle. Крім зазначених програм подвійної освіти сторони зобов'язалися проводити літні школи, здійснювати академічні обміни та обміни інформацією, а також – проводити моніторинг регіональних ринків праці [2].

Угода між Гамманським медичним університетом (Китай) та МДУ про академічні співпрацю та обміни [10] характерна тим, що була укладена шляхом рукописного заповнення представником МГУ проформи типової угоди, яку вочевидь підготували для таких договорів саме у цьому китайському університеті. Ця угода стисло описувала згоду сторін на обмін інформацією, студентами, викладачами та спільні дослідження.

Договір (Меморандум) про співпрацю між МГУ та Університетом Сінью (Китай) [14] передбачав спільний розвиток наукового та інноваційного потенціалу, зокрема й проведення нових наукових досліджень. Угода, крім традиційних застережень про те, що вона не породжує між сторонами фінансових зобов'язань, також вказувала, що вона не може обмежувати самостійність та автономність університетів при здійсненні ними статутної діяльності. Зміст цього меморандуму носив загальний характер приписів щодо академічних обмінів та міжуніверситетської співпраці. Водночас його відмінностями стали доволі тривалий термін дії (сім років) та припис меморан-

думу щодо делегування обома сторонами спеціальної уповноваженої особи, яка б здійснювала контроль за його виконанням.

Водночас Угода про академічну співпрацю між іспанським Університетом Мігеля Фернандеса в Ельче та Міжнародним гуманітарним університетом 2018 р. [11] поширювала свою дію на період 2019-2021 років та мала метою «посилення дружби та взаємного порозуміння між Іспанією та Україною», визнавала зацікавленість сторін у підвищенні ефективності академічної, методичної та дослідницької роботи. Ця стисла двостороння угода передбачала проведення сторонами спільних конференцій та видання ними спільних збірок наукових праць, обмін методичними матеріалами, проведення спільних освітніх заходів «для підвищення професійного рівня студентів», запровадження взаємних стажувань персоналу та практик студентів на безкоштовних засадах. Угода містила спеціальне застереження про її непоширення на фінансові чи майнові зобов'язання.

Варто визнати, що Угода про академічну співпрацю між польським Університетом євро регіональної економіки імені Альчіде де Гаспері та МГУ [8] є аналогічною за змістом Угоді МГУ та Університетом Мігеля Фернандеса. Водночас до українсько-польської угоди було додане більш розгорнуту Угоду про співробітництво. Ця угода містила застереження про те, що вона не є комерційною та здійснюється в рамках статутних повноважень сторін, не породжує для них фінансових зобов'язань, що можуть виникати виключно в рамках конкретних проектів. Угода прописувала засади здійснення сторонами заходів та академічного обміну та співпраці, окреме застереження містилося стосовно спеціальної можливості викладачів, співробітників та студентів безкоштовно користуватися бібліотечними фондами обох навчальних закладів, а також їх комп'ютерними класами, навчальними посібниками та аудіовізуальними засобами.

Серед іншого слід вказати на Угоду про рамкову співпрацю між Варненським університетом менеджменту та МГУ [13]. Ця Угода була підписана сторонами на п'ять років та визнає культурну та наукову взаємодію між університетами як фундамен-

тальний захід для розвитку та поширення знань. При цьому угода визначає лише коло напрямів майбутнього міжуніверситетського співробітництва та містить спеціальне застереження, що взаємні обов'язки сторін з цих питань виникнуть вже після укладання ними окремих угод. До основних напрямів майбутньої співпраці така програмна по суті угода віднесла, по-перше, «культурну та наукову співпрацю», до якої було включене мобільність дослідників та професорів обох університетів, мобільність аспірантів з можливістю проходження ними відповідних курсів на базі сторони угоди, а також спільне проведення культурних та наукових заходів.

Окремою формою співпраці було визначено взаємодію стосовно програм підготовки студентів, що включає мобільність як професорів, так й студентів, із потребою визначення в спеціальному плані кількості студентів, їх спеціалізації, економічні та транспортні умови. Також до форм співпраці угодою було віднесене спільну участь у програмах Європейської Комісії та інших організацій, співпрацю у пошуку грантових коштів на дослідницькі та методичні проекти, розробку сумісних програм навчання на умовах рівного залучення професорсько-викладацького складу з метою отримання спільних або багатосторонніх дипломів [13].

Цікаво, що підписана Угода про рамкову співпрацю між Факультетом фармакології Белградського університету та МГУ є майже повністю аналогічною з змістом до угоди, укладеної МГУ з Варненським університетом менеджменту [12]. Це свідчить про те, що не тільки українські університети підписують з навчальними закладами третіх країн типові для тих закладів угоди, але й самі опрацьовують проформи (типові зразки) міжуніверситетських угод для власних партнерів.

Таким чином слід прийти до такого висновку. Міжнародні угоди закладів вищої школи, або міжуніверситетські угоди безумовно мають потужну значущість для реалізації та розвитку міжнародних стандартів вищої освіти, ефективно впливають на їх формування. Утворення певних стандартів таких договорів та особливостей практики їх реалізації має стати предметом окремих наукових досліджень.

Список використаної літератури:

1. До продовження міжуніверситетського співробітництва. 25 травня 2015 р. Посольство України в Королівстві Марокко. URL: <https://morocco.mfa.gov.ua/news/36787-do-prodovzhennya-mizhuniversitykogo-spivrobitnictva> (Last accessed: 15.01.2019).
2. Договір про співробітництво між Міжнародним гуманітарним університетом і Суспільною академією наук в місті Лодзь від 8 листопада 2016 р. – О.: МГУ, 2016. – 3 арк.
3. Договор между Варшавским университетом менеджмента и Международным гуманитарным университетом о совместной подготовке бакалавров, магистров, о реализации программы «двойной диплом», а также проведении совместных исследований, Одесса, 30 ноября 2018. – О.: МГУ, 2018. – 7 арк.
4. Міжнародна діяльність. Звіт ректора Львівського національного університету ім. Івана Франка з 2017 рік. ЛНУ ім. І. Франка. URL: https://international.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/06/zvit_rektora_ir_2017.pdf (Last accessed: 15.01.2019).
5. Міжуніверситетські угоди з Університетом Мачерата, Італія. Економічний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: <http://econom.univ.kiev.ua/departments/ieam/magistracy/dual-diploma/agreements/> (Last accessed: 15.01.2019).
6. Соглашение о сотрудничестве между Институтом права, экономики и международных отношений Международного гуманитарного университета и Институтом европейстики факультета политических наук и международных отношений Варшавского университета от 14 февраля 2018 г. – О.: МГУ, 2018. – 5 арк.
7. Соглашение о сотрудничестве между Международным гуманитарным университетом и Высшей школой коммуникации, политологии и международных отношений (Варшава) от 14 декабря 2015 г. – О.: МГУ, 2015. – 10 арк.
8. Угода про академічну співпрацю між Університетом єврорегіональної економіки імені Альчіде де Гаспері (м. Єзефов, Польща) та Міжнародним гуманітарним університетом (Одеса, Україна) 2019 р. – О.: МГУ, 2019. – 4 арк.
9. Університети-партнери Київського національного університету імені Тараса Шевченка станом на 23 березня 2017 р.

- КНУ ім. Т. Шевченка. URL: <http://www.umz.univ.kiev.ua/index.php/ua/projects/universiteti-partneri/mizhuniversityskidogovori.html> (Last accessed: 15.01.2019).
10. Agreement on academic cooperation and exchange between Gamman Medical University (China) and International Humanitarian University, 2019. – О.: МГУ, 2019. – 4 арк.
11. Agreement on academic cooperation between the Miguel Hernandez University of Elche (UMH) (Spain) and the International Humanitarian University (Ukraine), 2018. – О.: МГУ, 2018. – 6 арк.
12. Cooperation Framework Agreement between Faculty of Pharmacy, University of Belgrade, and International Humanitarian University, Belgrade, 2019. – О.: МГУ, 2019. – 4 арк.
13. Cooperation Framework Agreement between Varna University of Management and International Humanitarian University, Varna, 2019. – О.: МГУ, 2019. – 4 арк.
14. Memorandum about cooperation between International Humanitarian University and Xinyu University, 2019. – О.: МГУ, 2019. – 3 арк.
-

Громовенко К.В., Манько Д.Г. Правовой феномен межвузовских соглашений в современном международном праве

В статье на примере Киевского национального университета имени Тараса Шевченко, Львовского национального университета имени Ивана Франко и Международного гуманитарного университета освещена специфика межвузовских соглашений, заключенных с высшими учебными заведениями иностранных государств. Доказано, что международные соглашения заведений высшей школы (межвузовские соглашения) безусловно имеют мощную значимость для реализации и развития международных стандартов высшего образования.

Ключевые слова: академическое сотрудничество, академические обмены, межвузовские договоры, признание квалификаций, совместные программы.

Gromovenko K.V., Manko D.G. The Legal Phenomenon of Inter-University Agreements in Modern International Law

The article on the example of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ivan Franko National University of Lviv and International Humanitarian University highlights the specifics of inter-university agreements concluded with higher education institutions of foreign countries. It is determined that international agreements of higher education institutions, or inter-university agreements, definitely make great importance for the international higher education standards implementation and development.

Key words: academic cooperation, academic exchanges, inter-university agreements, joint academic programs, recognition of qualifications.